

EEN GROENE KIJK

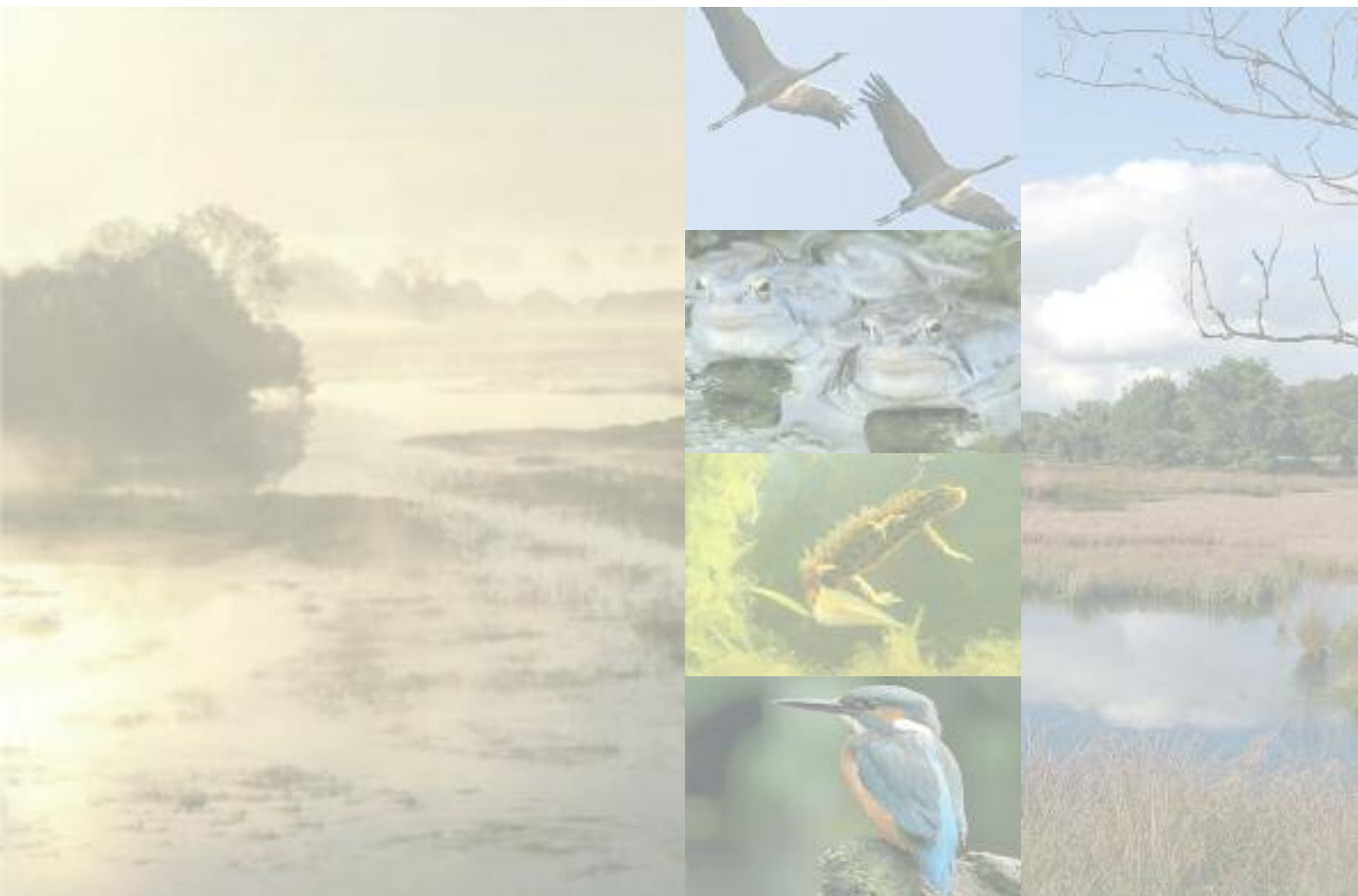
op een duurzame ruimtelijke
ontwikkeling

visie natuurorganisaties Drenthe

Inhoud

1. Inleiding	4
2. Centrale doelstelling	5
3. Drentse karakteristiek natuur en landschap	6
4. Biodiversiteit en klimaat	8
5. Basis voor het natuurspectief	10
6. De opgaven voor Drenthe	14
7. Natuurspectief	17
8. Integrale kansen	30

1. INLEIDING

Voor u ligt de visie van de natuurorganisaties in Drenthe: *Een groene kijk op een duurzame ruimtelijke ontwikkeling*. Deze visie is niet af. Visievorming is een doorlopend proces. Dit document nodigt uit om hierover met elkaar in gesprek te blijven.

Het document beschrijft de gezamenlijke visie van Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Stichting Het Drentse Landschap en de Milieufederatie Drenthe. Deze gezamenlijke visie is aangeboden aan de Provincie Drenthe. Daarmee kan zij een bouwsteen vormen in het provinciale ruimtelijke beleid, zoals dat momenteel wordt uitgewerkt in een structuurvisie.

Met deze rapportage willen de initiatiefnemers een constructieve bijdrage leveren aan de ruimtelijke planvorming in Drenthe. Hierbij wordt bewust ook naar de lange termijn gekeken, met een tijdshorizon tot 2035.

2. CENTRALE DOELSTELLING

Centrale doelstelling

Behoud en ontwikkeling van biodiversiteit en aantrekkelijkheid van het Drentse landschap. Dit door een duurzame hoofdstructuur voor natuur en landschap te verankeren in beleid en praktijk.

Drenthe is een aantrekkelijke provincie waar het prettig wonen, werken en recreëren is. Dit is in belangrijke mate te danken aan de aanwezige landschappelijke kwaliteiten en de verschillende natuurgebieden die Drenthe rijk is. Deze kwaliteiten zijn echter niet vanzelfsprekend. Het landschap is voortdurend in ontwikkeling waarbij aanwezige kwaliteiten kunnen verdwijnen. Ook de biodiversiteit staat, als gevolg van verschillende ontwikkelingen, onder druk. Behoud van complete leefgemeenschappen vraagt in de toekomst extra aandacht, zeker gelet op de effecten van klimaatverandering.

De natuurorganisaties vinden dat de ruimtelijke ontwikkeling in Drenthe op duurzame wijze vorm en inhoud moet krijgen. Het draait niet alleen om de twee p's people en profit, maar ook om de derde **p: planet**. Daarom pleiten zij voor de verankering van een duurzame ruimtelijke hoofdstructuur voor natuur en landschap in beleid en praktijk.

3. DRENTSE KARAKTERISTIEK NATUUR EN LANDSCHAP

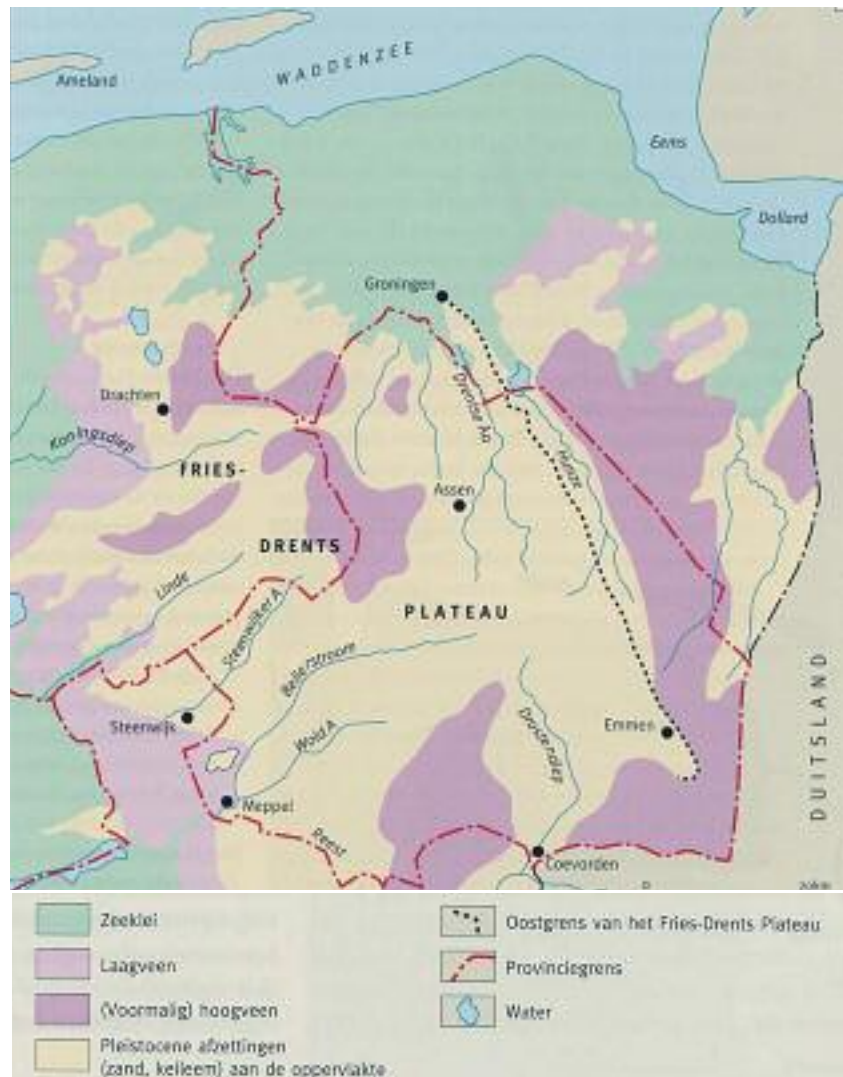

Wat maakt Drenthe nou zo aantrekkelijk en waarin is deze provincie uniek? Het antwoord ligt in de sterk variërende natuurlijke, oftewel abiotische omstandigheden op een relatief kleine oppervlakte. Verschillende abiotische omstandigheden resulteren in uiteenlopende leefgemeenschappen met hun bijbehorende landschappen. Hierdoor is een rijke, gevarieerde natuur en een aantrekkelijk landschap ontstaan. Hieronder ziet u een korte omschrijving van enkele belangrijke habitattypen met bijbehorende kenmerkende soorten voor Drenthe (is uiteraard geen uitputtende lijst).

Habitattypen	Enkele kenmerkende soorten
Voedselarm loofbos (o.a. Eiken-hulstbos)	Bruine eikepage, Bosparelmoervlinder
Natte en droge heide met veentjes	Beenbreek, Klokjesgentiaan, Tapuit, Heikikker, Adder
Laaglandbeek met grasland	Fonteinkruid, Beekprik, IJsvogel
Hoogveen en laagveenmoeras	Libellen, Kraanvogel, Meerkikker

Het Drents plateau komt grotendeels overeen met de provincie Drenthe, uitgezonderd een deel in Zuidoost-Friesland. Het hoogste punt, bij Emmen, ligt zo'n 20 meter boven NAP. De bijbehorende laaglandbeken zijn in Europees verband zeldzaam.

De laaglandbeken ontspringen grotendeels in de provincie Drenthe. Deze samenhang maakt een ecohydrologisch herstel van het natuurlijke systeem bijzonder kansrijk. Daarnaast vormt het Drents plateau, zowel qua water als natuur, een bron voor de omliggende provincies.

In de basis is Drenthe rijk aan half-natuurlijke landschappen. Het meest karakteristiek is daarbij het Drentse esdorpenlandschap met de daarbij behorende natuurwaarden. Dit cultuurlandschap bevat onder andere essen, heidevelden, beekdal-graslanden en houtwallen. Deze enorme rijkdom is het beschermen en versterken waard. Dit niet alleen vanwege de daarbij behorende biodiversiteit, maar ook vanwege de landschappelijke schoonheid. Daarnaast liggen er in Drenthe grootschalige natuurterreinen, bijvoorbeeld boswachterijen. Hierin liggen kansen voor het herstel van grote begeleid-natuurlijke gebieden. Het oorspronkelijke natuurlijke watersysteem met bijbehorende abiotische processen kan hier worden hersteld. De natuur kan hier meer dan elders in Nederland haar gang gaan. De basis hiervoor is in Drenthe aanwezig: er liggen veel middelgrote natuurterreinen bij elkaar.

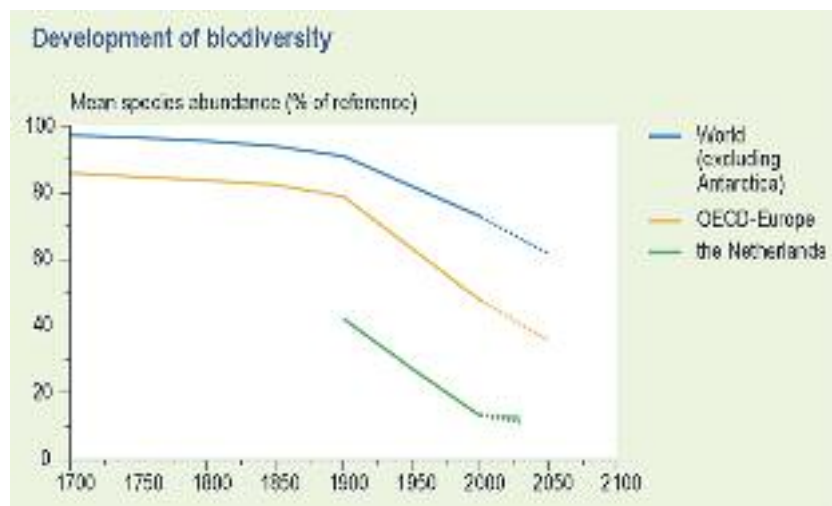
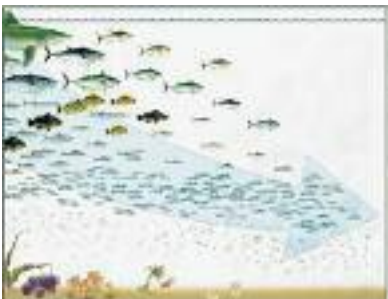

4. BIODIVERSITEIT EN KLIMAAT

De afname van biodiversiteit (afname van het aantal soorten) is wereldwijd een gevolg van menselijk ingrijpen in natuurlijke ecosystemen. Over het algemeen verliezen karakteristieke gebiedseigen soorten het vaak ten opzichte van meer algemeen voorkomende, zich snel aanpassende soorten.

Biodiversiteit wordt wereldwijd gemeten met de indicator 'Mean species abundance (% of reference)'. Een mean species abundance van 70% betekent dat in dat gebied slechts 70% van het aantal soorten voorkomt, als die oorspronkelijk in datzelfde gebied in de natuurlijke staat voorkwamen. In **Nederland** komt, als gevolg van een sterke afname in de vorige eeuw, inmiddels **minder dan 20%** van de gebiedseigen soorten nog voor, maar de afname vlakt af dankzij herstelmaatregelen. Het percentage is voor Drenthe niet bekend, maar het beeld is dat dit gunstiger is dan in sommige andere provincies.

De vier V-factoren gelden als belangrijke oorzaken van de achteruitgang in biodiversiteit: **V**erstoring, **V**ersnippering, **V**ermesting en **V**erdroging.

Het tempo waarin de biodiversiteit in Nederland terugloopt, neemt gelukkig af. De inspanningen in de afgelopen decennia, die waren gericht op natuurbescherming en natuurbehoud, lijken in die zin hun vruchten af te werpen, maar het tij is nog niet gekeerd.

Er is namelijk ook nog een vijfde factor, de **K**-factor, op komst die de afname van biodiversiteit een nieuwe negatieve impuls dreigt te geven: versnelde klimaatverandering als gevolg van menselijk handelen. Vooral de al door andere oorzaken bedreigde soorten hebben onvoldoende reserves om de versnelde klimaatverandering op te kunnen vangen. Hierdoor komt de biodiversiteit opnieuw hevig onder druk te staan.

Klimaatverandering is van alle tijden, onder andere door periodieke veranderingen in de afstand tussen zon en aarde. Relatief nieuw is de invloed die de mens heeft op het klimaat. Sinds het einde van de negentiende eeuw gebruiken wij op grote schaal fossiele energiebronnen, met als gevolg een opwarming van de aarde. Uit diverse berekeningen is gebleken dat dit grote gevolgen kan hebben.

Naast temperatuurveranderingen hangen deze gevolgen samen met wijzigingen in neerslag, zonneschijn en wind. Hoe dit precies uitpakt is onduidelijk, maar naar alle waarschijnlijkheid zullen vaker extreme weersomstandigheden optreden zoals hittegolven, (langdurige) droogte en extreme neerslag. Dit raakt tal van functies, zowel in het landelijke als in het stedelijke gebied. Er zal in toenemende mate een beroep worden gedaan op de beschikbaarheid en opvang van schoon, zoet water.

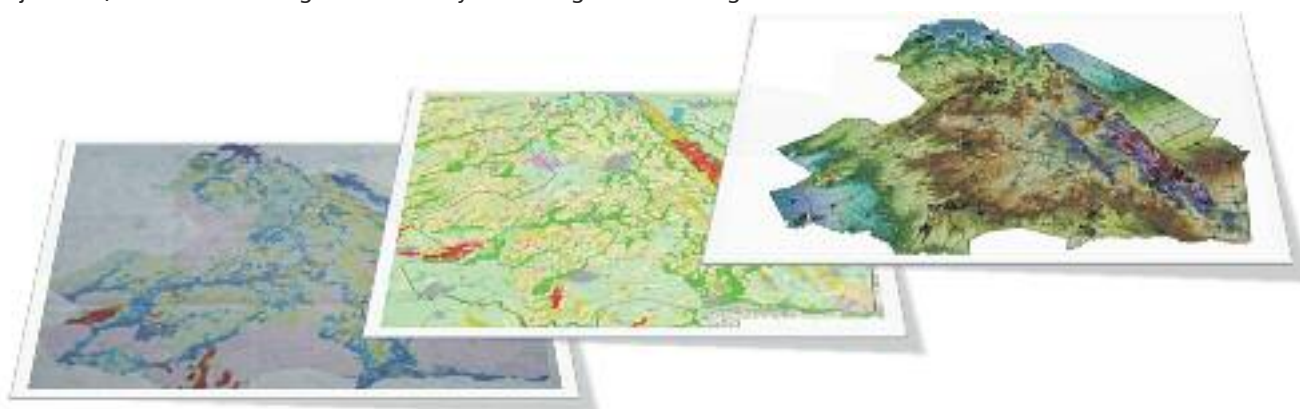
Om te kunnen overleven moeten soorten zich wapenen tegen extreme situaties, zoals bijvoorbeeld langdurige droogte of juist extreme neerslag. Dit vraagt om robuuste leefgebieden van voldoende omvang. Variatie in milieus is hierbij cruciaal: nat versus droog, open versus beschaduwde. Goede migratiemogelijkheden zijn van groot belang: dit geeft soorten de gelegenheid om plekken te zoeken die gegeven de omstandigheden voldoende mogelijkheden bieden om te overleven. Dit geldt zowel binnen leefgebieden als tussen verschillende leefgebieden.

Het Milieu- en Natuurplanbureau kwam in 2007 al tot de conclusie dat internationaal belangrijke natuur in Nederland alleen duurzaam in stand gehouden kan worden, als werkelijk grote eenheden natuur worden gerealiseerd. De huidige EHS-aanpak levert vooral kleine en middelgrote natuurterreinen op. Er is dan ook een bijstelling in de strategie nodig, die is gericht op werkelijk grote eenheden natuur (MNP, 2007).

5. BASIS VOOR HET NATUURPERSPECTIEF

De abiotische ondergrond van Drenthe is sterk bepalend voor de biotiek en daarmee de biodiversiteit en het landschap. Hogere droge gronden, beekdalen en veengebieden hangen nauw samen via grondwaterstromen (infiltratie-kwel). De plek waar het kwelwater in lagere gebieden aan de oppervlakte komt, wordt bepaald door reliëf en ondoorlatende lagen in de diepere ondergrond. Deze ondergrond in Drenthe is gevormd in duizenden jaren. Om te komen tot dit natuurspectief hebben we de lagenbenadering toegepast, als basis voor de beoogde ruimtelijke hoofdstructuur. Om deze ondergrond in kaart te brengen is voor deze visie gebruik gemaakt van de paleografische kaart, de geomorfologische kaart en de hoogtekarte. De karakteristieke laaglandbeken zijn op deze kaartlagen geprojecteerd, om de samenhang in het watersysteem enigszins weer te geven.

Paleografische kaart

Geomorfologische kaart

Hoogtekaart

De **paleografische kaart** (Theo Spek 2004) geeft het natuurlijk systeem weer. Menselijke invloed op de omgeving is in deze situatie nog niet of nauwelijks aan de orde (situatie omstreeks 1.000 jaar na Chr.)

De **geomorfologische kaart** geeft de relatie tussen verschillende bodemtypen en landschappen weer. In Drenthe is dit een rijke schakering aan met name zandgronden. De grootschalige veengronden van weleer zijn voor een groot deel afgegraven.

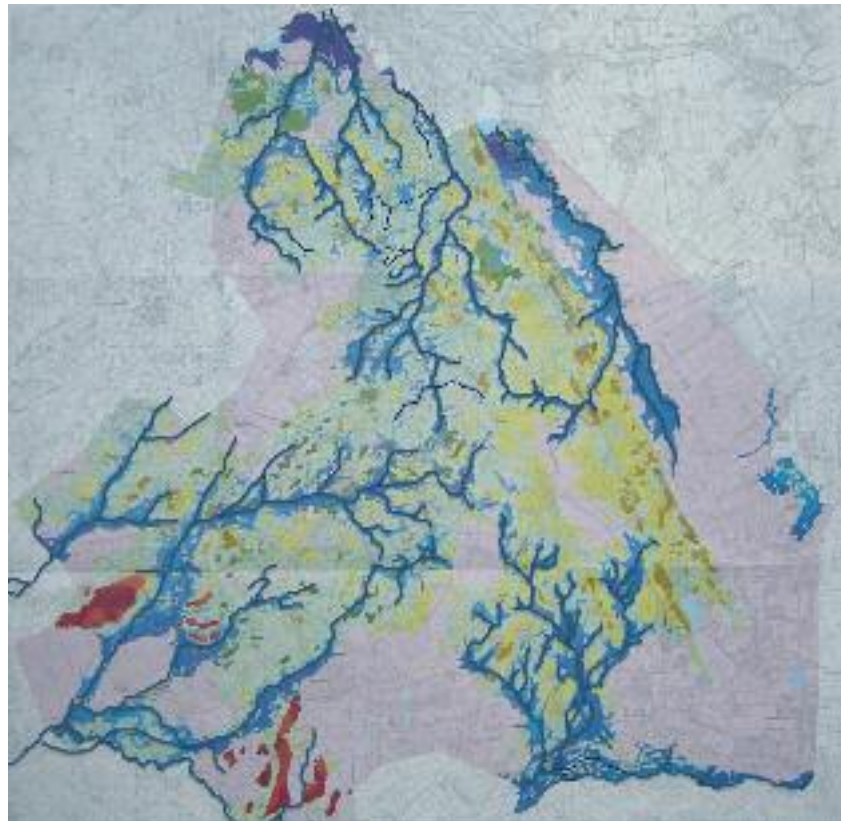
De **hoogtekaart** van Drenthe ten slotte onthult de gradiënten: voor Nederlandse begrippen is Drenthe rijk aan reliëf met de Hondsrug en het Drents Plateau als hoge delen en naar alle flanken toe de lage delen.

Paleografische kaart (met projectie van de beeklopen)

De paleografische kaart geeft de nog niet door de mens beïnvloede situatie weer omstreeks 1.000 na Chr. met de hoogveengebieden (paars), beekoverstromingsgebieden (blauw) en zand en keileemgronden (groen, geel en rood). Projectie van de beeklopen op deze **paleografische kaart** laat zien dat de laaglandbeekdalen in Drenthe gemeenschappelijke brongebieden hebben en daarnaast via de flanken door gebiedseigen water worden gevoed.

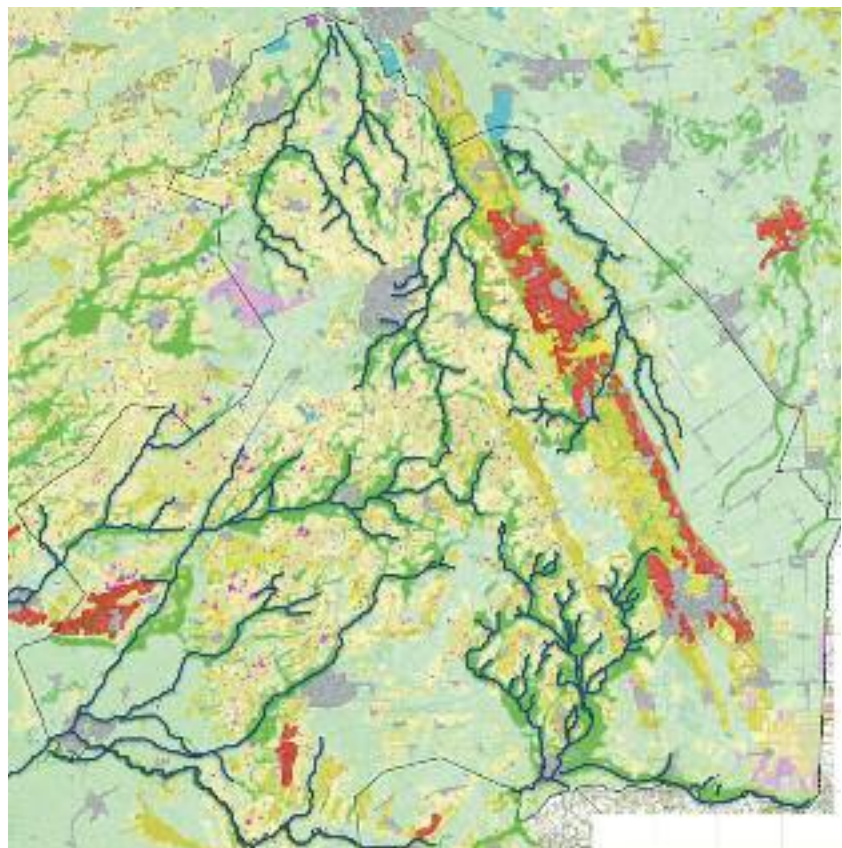
Drenthe is uniek in Noordwest-Europa: laaglandbeekdalen zijn al weinig voorkomend en al helemaal niet met gezamenlijke brongebieden binnen één provincie. Hiermee zijn de herstelkansen voor de oorspronkelijke hydrologische basis relatief groot!

Er kunnen drie deelsystemen worden onderscheiden: het zuidwestelijke systeem richting Meppel, het noordelijke systeem richting Groningen en het zuidoostelijke systeem richting Coevorden.

Beeksystemen op geomorfologische kaart

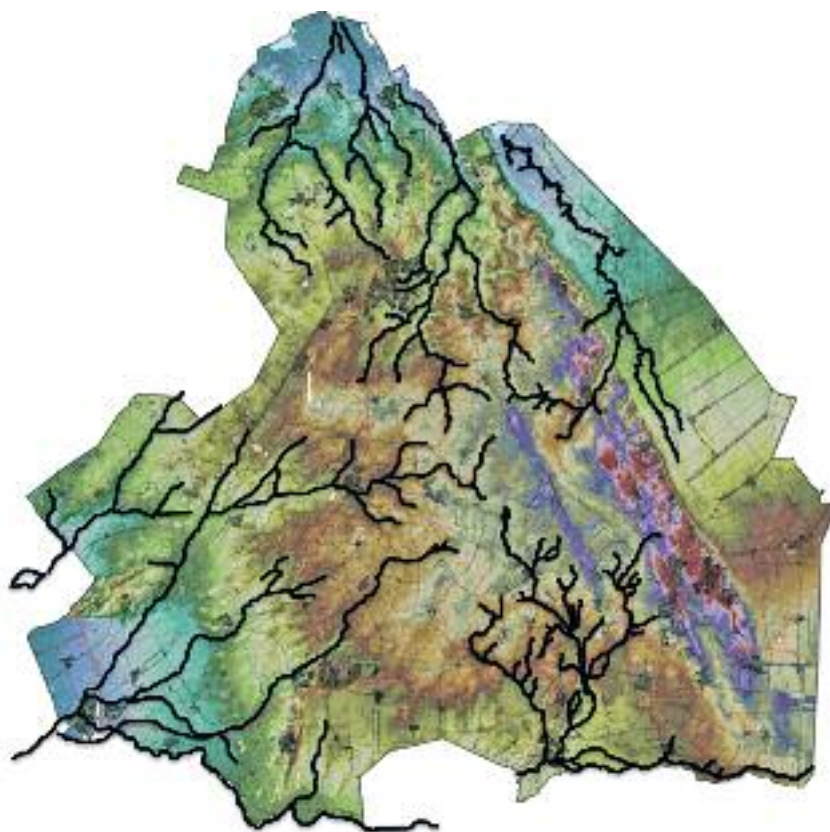
Op de geomorfologische kaart worden de door de beek beïnvloede gronden (in het groen) goed zichtbaar. Deze gronden zijn van oudsher kansrijk voor het herstel van kwelafhankelijke vegetaties. Grotere vlakken komen voor in de middenloop van de Oude Vaart en langs de Mars- en Westerstroom. De hogere ruggen die in de IJstijd zijn ontstaan worden zichtbaar door de rode en bruine kleuren (Hondsrug, Havelte, Zuidwolde).

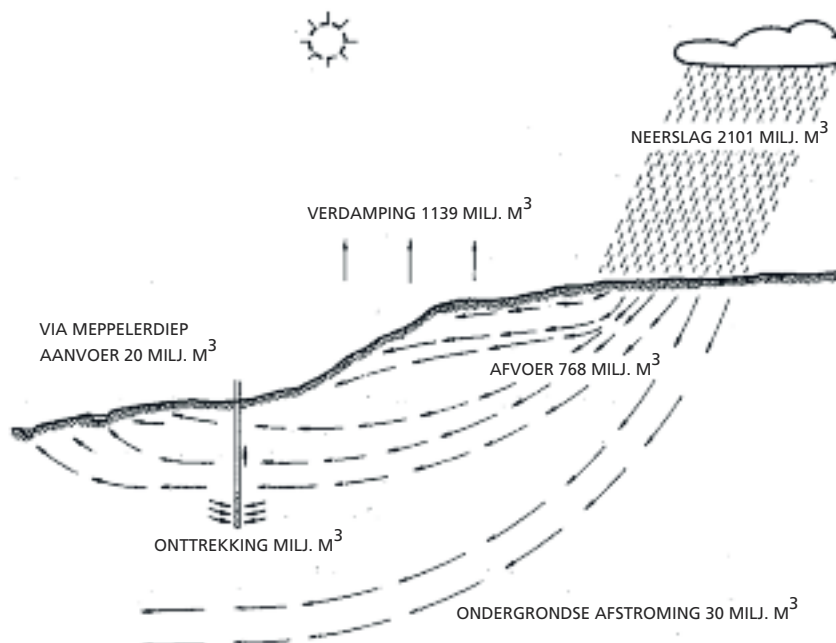
Beeksystemen op hoogtekarta

Op de hoogtekarta wordt goed zichtbaar dat zich op drie laaggelegen plekken een trechtering voordoet in beekstels: bij Meppel, Groningen en Coevorden. Van oudsher kende het natuurlijk stels, bovenstrooms van deze drie plekken stagnerend water, waar de kans op overstroming groot was.

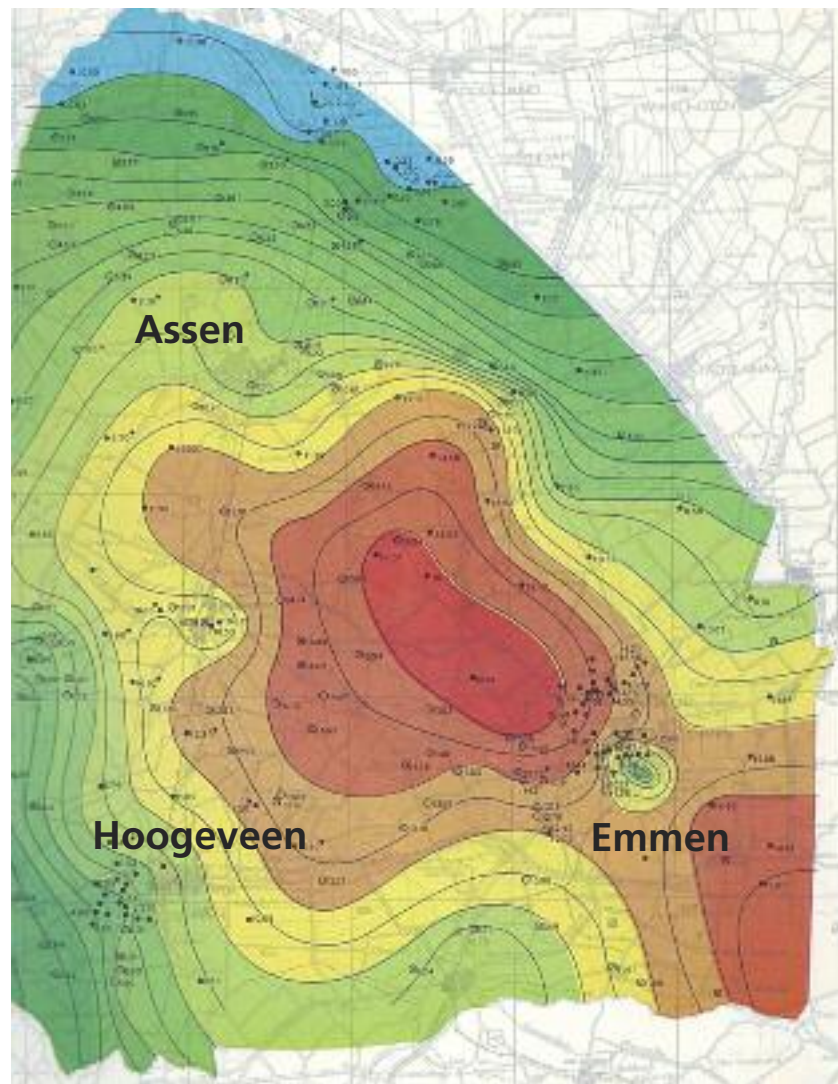
Ten slotte worden op de hoogtekarta enkele gradiënten goed zichtbaar: bij de doorsteek van de Hondsrug (Voorste Diep), bij de Oude Vaart tussen het Dwingelderveld en de Havelterberg en aan de noordzijde van het Dwingelderveld.

Van oudsher is de voeding van het natuurlijk beekstels voor een groot deel afkomstig van grondwater. Dit water borrelt in de lagere delen op nadat het eerst op de hogere gronden als regenwater is geïnfiltreerd. Dit grondwater voedt voor meer dan 80% de verschillende beken. Minder dan 20% is het gevolg van oppervlakkige afstroming. Het grondwater is te vergelijken met een zoetwaterbel onder het hoger gelegen Drents Plateau.

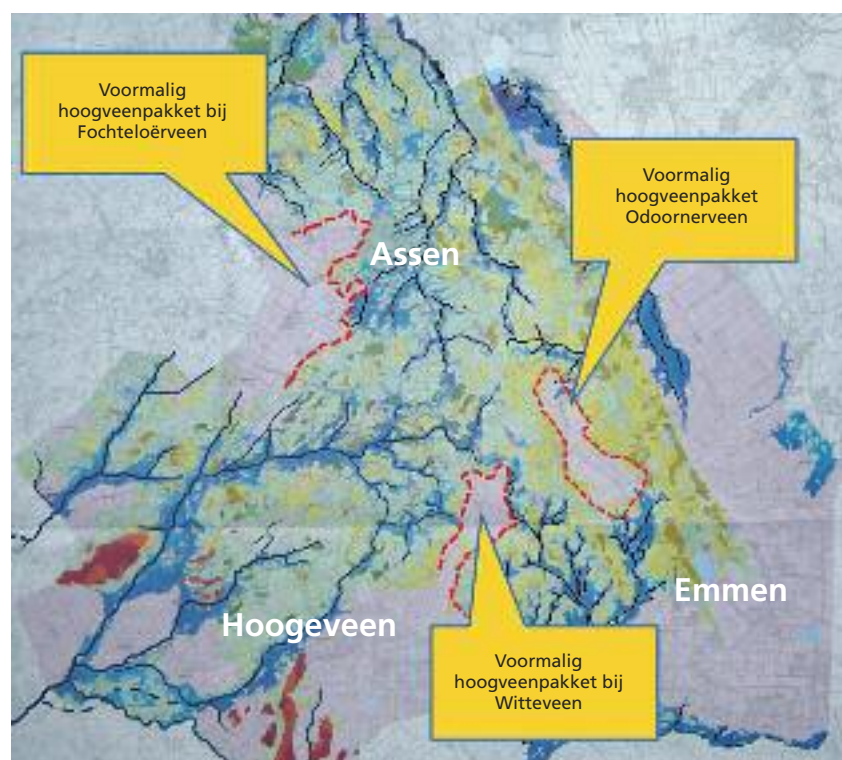

De isohypsenkaart (stijghoogte) van het diepere grondwater laat zien dat de zoetwaterbel in het gezamenlijke brongebied tussen Hoogeveen, Assen en Emmen de grootste stijghoogte kent. Het grondwater in de bodem verspreidt zich door de hydrostatische druk vanuit het brongebied. Deze druk voedt de kwelstromen vanuit het brongebied naar de middenloop en benedenloop van de beekdalen en is daarom van strategisch belang.

Hydrologische relaties Hoogveen in hoger gelegen brongebieden

Opvallend in dit geheel is de (relatief) hooggelegen plek die ligt ingeklemd tussen de Hondsrug en de Rug van Sleen. Dit voormalige hoogveengebied rond Schoonoord is voor de Drentse waterhuishouding een interessant gebied. Dit is een (relatief) hooggelegen plek die ligt ingeklemd tussen de Hondsrug aan de oostzijde en de evenwijdig aan de Hondsrug gelegen Rug van Sleen (Rolderrug) aan de westzijde. In de natuurlijke situatie lagen op hooggelegen delen van het Drents Plateau overigens meer van dergelijke hoogveenpakketten: onder andere bij Witteveen (voeding Oude Diep en Mars- en Westerstream) en rondom het Fochteloërveen (voeding Peizerdiep, Oude Vaart en aan Friese zijde de Tjonger en de Linde).

6. DE OPGAVEN VOOR DRENTHE

Gezien de uitkomsten van de vorige hoofdstukken streven de gezamenlijke natuurorganisaties naar een duurzame hoofdstructuur binnen Drenthe, bestaande uit klimaatbestendige kerngebieden (1) en verbindingen (2), met daarin voldoende gradiënten (3). Op basis hiervan willen de organisaties invulling geven aan versterking van zowel de biodiversiteit als de kwaliteiten van het Drentse landschap.

Opvallend genoeg is de basis voor deze hoofdstructuur van oudsher altijd al aanwezig geweest: de rijk gevarieerde ondergrond met een gebiedseigen watersysteem met laaglandbeken. Maar in de loop van de afgelopen eeuw zijn de gradiënten uitgevlakt en is het natuurlijke watersysteem uit balans geraakt. In de volgende hoofdstukken wordt vooral ingegaan op natuuropgaven. Het reikt te ver om in deze visie ook de landschapsopgaven uit te werken.

Het behoud en de vergroting van de biodiversiteit in Drenthe is alleen mogelijk als de negatieve effecten van vermesting, versnippering, verstoring en verdroging worden voorkomen en teruggedrongen (de 4 V's).

Daarin is de **bescherming in het omgevingsbeleid** een voorwaarde. Het huidige beleid vindt haar borging in ondermeer de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), door middel van een planologische bescherming. Het hierna weergegeven kaartbeeld geeft de huidige EHS in Drenthe weer. Ook in de toekomst blijft deze duurzame bescherming noodzakelijk. Het kaartbeeld van de (P)EHS geeft echter niet de bestaande bos- en natuurgebieden weer; deze zijn in werkelijkheid momenteel kleiner in omvang. Bovendien is de klimaatfactor nog onvoldoende vertaald naar natuurbeleid.

De hiervoor geformuleerde opgaven vereisen een samenhangende benadering van natuur in Drenthe, uitstijgend boven het niveau van individuele terreinen.

De basis in Drenthe wordt gevormd door half-natuurlijke natuur van het **cultuurlandschap**: beekdalgraslanden, houtwallen, heidevelden et cetera. Deze basis staat onder druk als gevolg van veranderingen in grondgebruik. Bescherming van het cultuurlandschap is nodig voor het behoud van de bijbehorende biodiversiteit.

Maar behalve bescherming liggen er ook kansen voor ontwikkeling. Er zijn veel middelgrote natuurterreinen in Drenthe die samen kunnen worden ontwikkeld tot **begeleid-natuurlijke natuur**. De natuur kan daar meer zijn gang gaan en levert soorten op die nu niet in het cultuurlandschap voorkomen.

Half-natuurlijke natuur

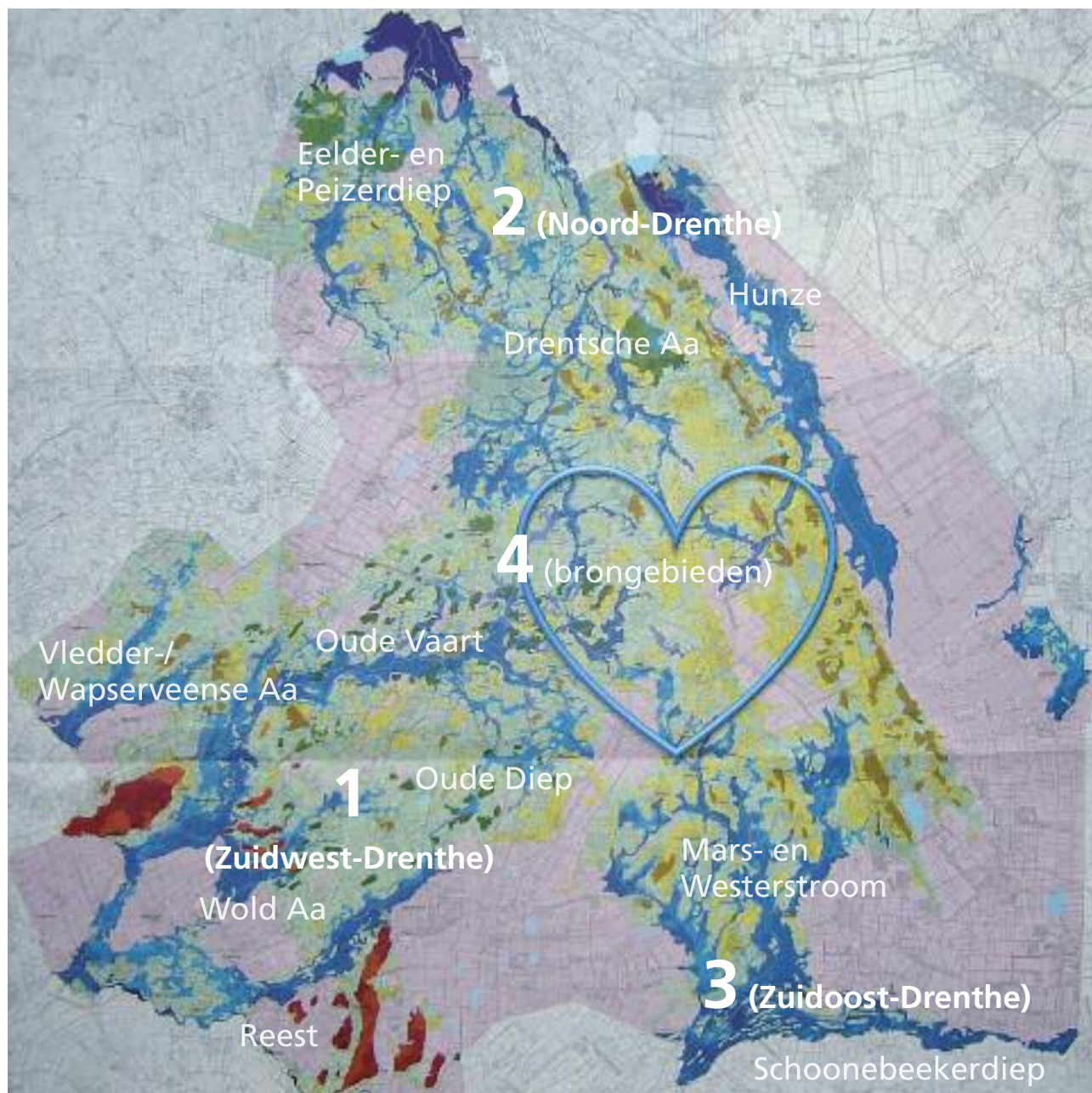
Cultuurlandschap met volop menselijk beheer in de vorm van maaien, snoeien en afwateren. Vooral de mens bepaalt het landschap. Het typische Drentse beekdal, in dit geval dat van de Drentse Aa.

Begeleid-natuurlijke natuur

Een natuurlijk bos met grote grazers. Beheer vindt hier bijna niet plaats. Vooral natuurlijke processen bepalen het landschap. In dit geval een zeer oud bos in Engeland: New Forest.

7. NATUURPERSPECTIEF

Vanuit het streven naar een duurzame ruimtelijke hoofdstructuur ter versterking van de biodiversiteit en landschappelijke kwaliteiten in Drenthe zijn de geformuleerde opgaven vertaald in de deelgebieden Zuidwest-Drenthe (7.1), Noord-Drenthe (7.2) en Zuidoost-Drenthe (7.3).

Per deelgebied is daarbij aangegeven waar versterkingsmogelijkheden zijn voor het bestaande halfnatuurlijke cultuurlandschap en waar ontwikkelingskansen liggen voor een aanvulling met begeleid-natuurlijke 'wildere' natuur.

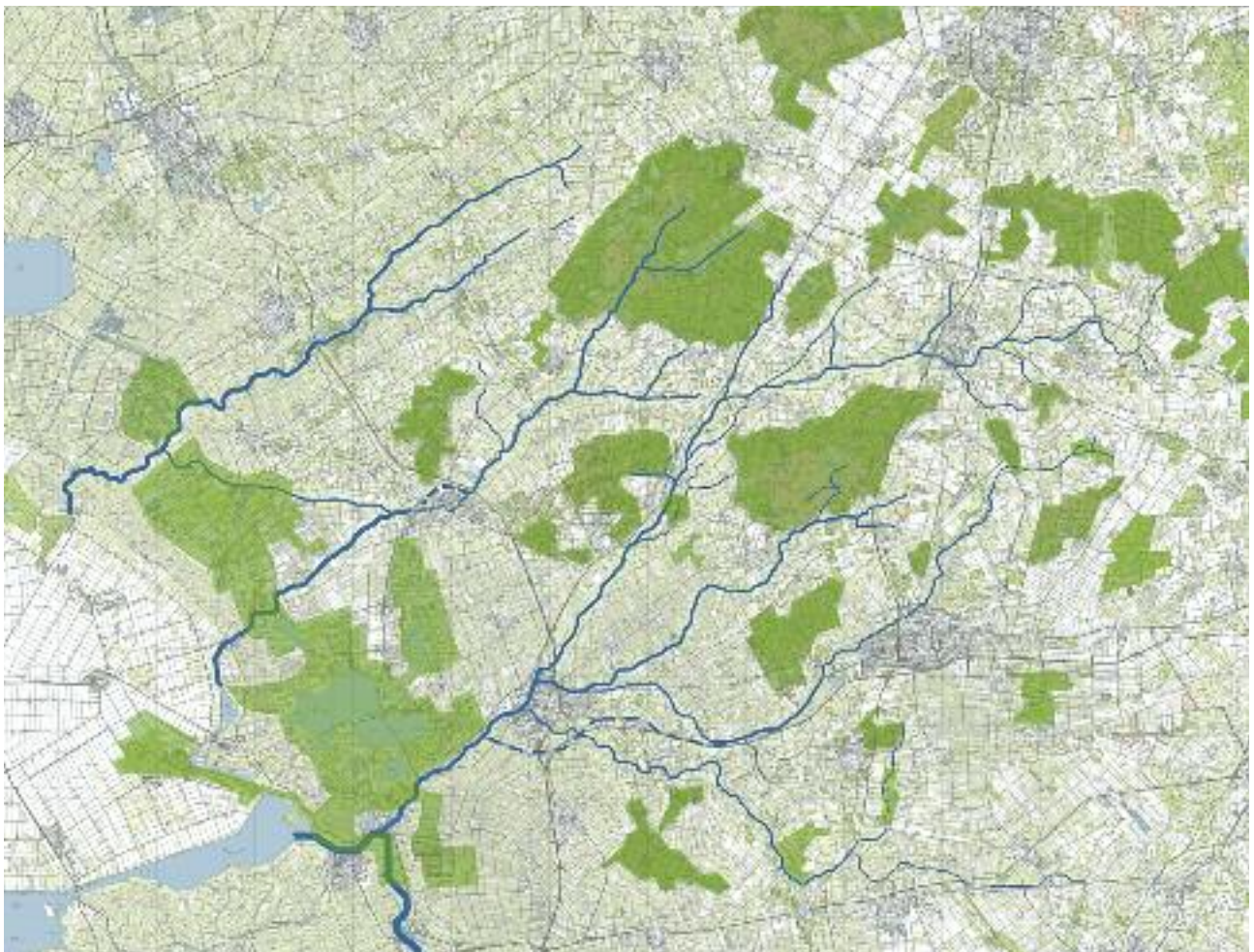
Na de behandeling per deelgebied volgt een perspectief op (boven)regionaal niveau (7.4), met kansen voor herstel van het gemeenschappelijk brongebied en bovenregionale verbindingen.

7.1 NATUURPERSPECTIEF ZUIDWEST-DRENTHE

In Zuidwest-Drenthe liggen veel middelgrote natuurgebieden als het Dwingelderveld, het Drents-Friese Wold en Havelte-Oost. Al deze natuurgebieden zijn los van elkaar waardevol en van internationaal belang. Daarbij komt dat er op betrekkelijk korte afstand over de provinciegrens eveneens middelgrote natuurgebieden liggen als De Weerribben en De Wieden.

Als al deze gebieden op kaart worden getoond met daarop de oorspronkelijke beeklopen, wordt direct iets duidelijk. Er ontbreken natuurterreinen in de beekdalen. Daardoor ontbreken belangrijke landschapsecologische relaties. Het kaartbeeld van dit deelgebied laat zien dat de natuurgebieden versnipperd zijn en niet aansluiten op de beeklopen, terwijl dit juist een meerwaarde kan hebben ten behoeve van migratiemogelijkheden en variatie in leefgebieden. Bovendien liggen hier kansen voor werkelijk grote aaneengesloten gebieden.

HERSTEL NATUURLIJK SYSTEEM: bestaande grotere natuurgebieden als basis

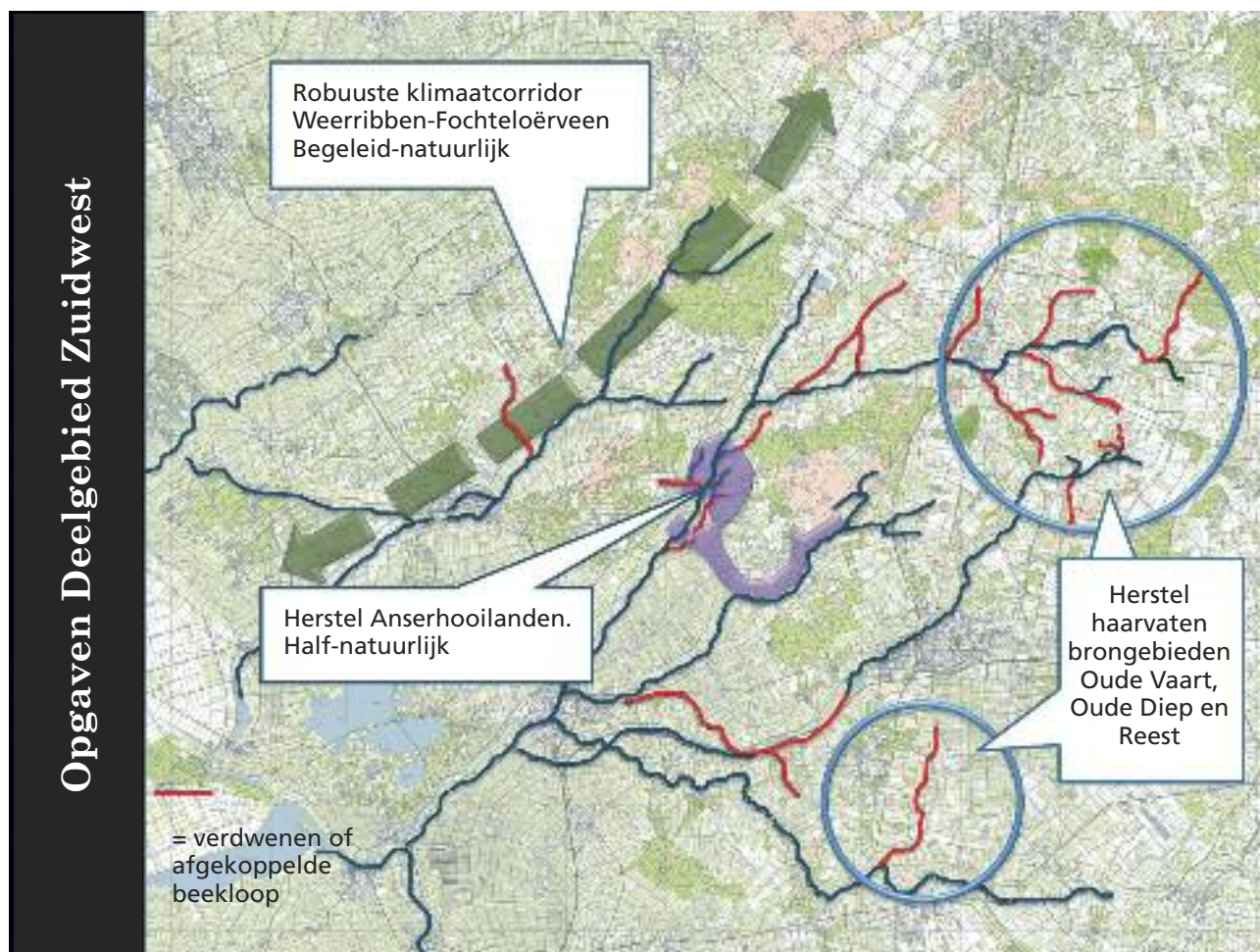

In Zuidwest-Drenthe is het herstel van de verbinding tussen middelgrote natuurgebieden en de daartussen liggende beekdalen de grootste uitdaging.

De groene organisaties zien in dit gebied daarnaast de volgende hoofdoopgaven:

- A. Robuuste klimaatcorridor Weerribben-Fochteloërveen;
- B. Herstel Anserhooilanden;
- C. Herstel haarvaten brongebieden Oude Vaart, Oude Diep en Reest.

Deze opgaven worden hierna uitgewerkt.

A. Robuuste klimaatcorridor Weerribben - Fochteloërveen

Juist in Zuidwest-Drenthe liggen er kansen om versnipperde natuurgebieden aan elkaar te koppelen en daarbij ook de verbindingen te leggen met de beekdalen van de Steenwijker Aa, Vledder en Wapserveense Aa. Door herstel van de relatie tussen de omliggende natuurgebieden met dit beekdal ontstaan goede migratiemogelijkheden. Het gaat daarbij niet alleen om de beekloop zelf, maar ook om de flanken daarvan. Zo wordt invulling gegeven aan de noodzakelijke adaptatie, gelet op de klimaatverandering. Realisatie van deze robuuste klimaatcorridor leidt op termijn tot een aaneengesloten gebied van ruim 20.000 hectare!

Voor deze klimaatcorridor is natuurontwikkeling ten behoeve van begeleid-natuurlijke 'wildere' natuur met goede leefomstandigheden voor ondermeer edelherten, otters en bevers zeer kansrijk. Hiermee ontstaat een unieke beleving van wildere natuur in Drenthe.

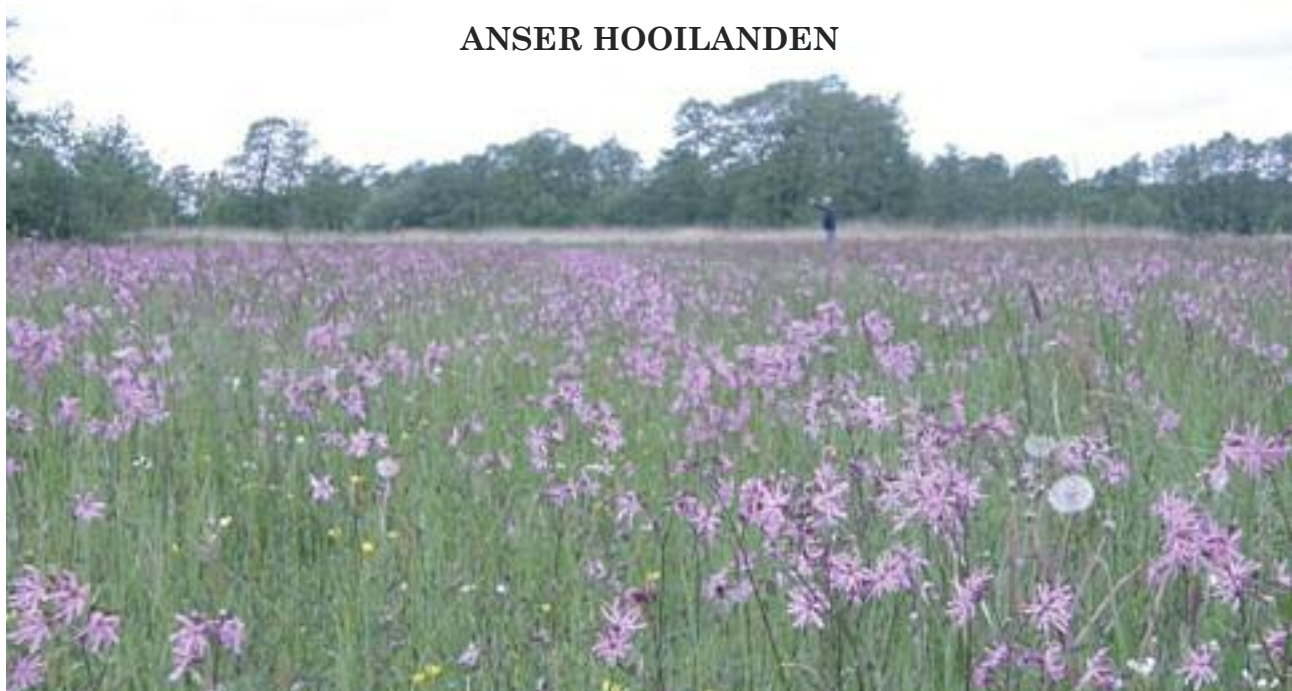
ROBUUSTE KLIMAATCORRIDOR WEERRIBBEN-FOCHTELOËRVEEN

B. Herstel Anserhooilanden

Het beekdal van de Oude Vaart ter hoogte van Ansen ligt enigszins geïsoleerd van grote nabij gelegen gebieden als het Dwingelderveld en Havelte-Oost. Met het herstel van de Anserhooilanden wordt op een half-natuurlijk cultuurlandschap ingezet. Natuurontwikkeling en behoud en versterking van de cultuurhistorische kwaliteiten gaan hierbij hand in hand. De kansen hiervoor zijn gezien de strategische ligging van het beekdal tussen het Dwingelderveld en Havelte-Oost bijzonder groot.

Concreet betekent dit:

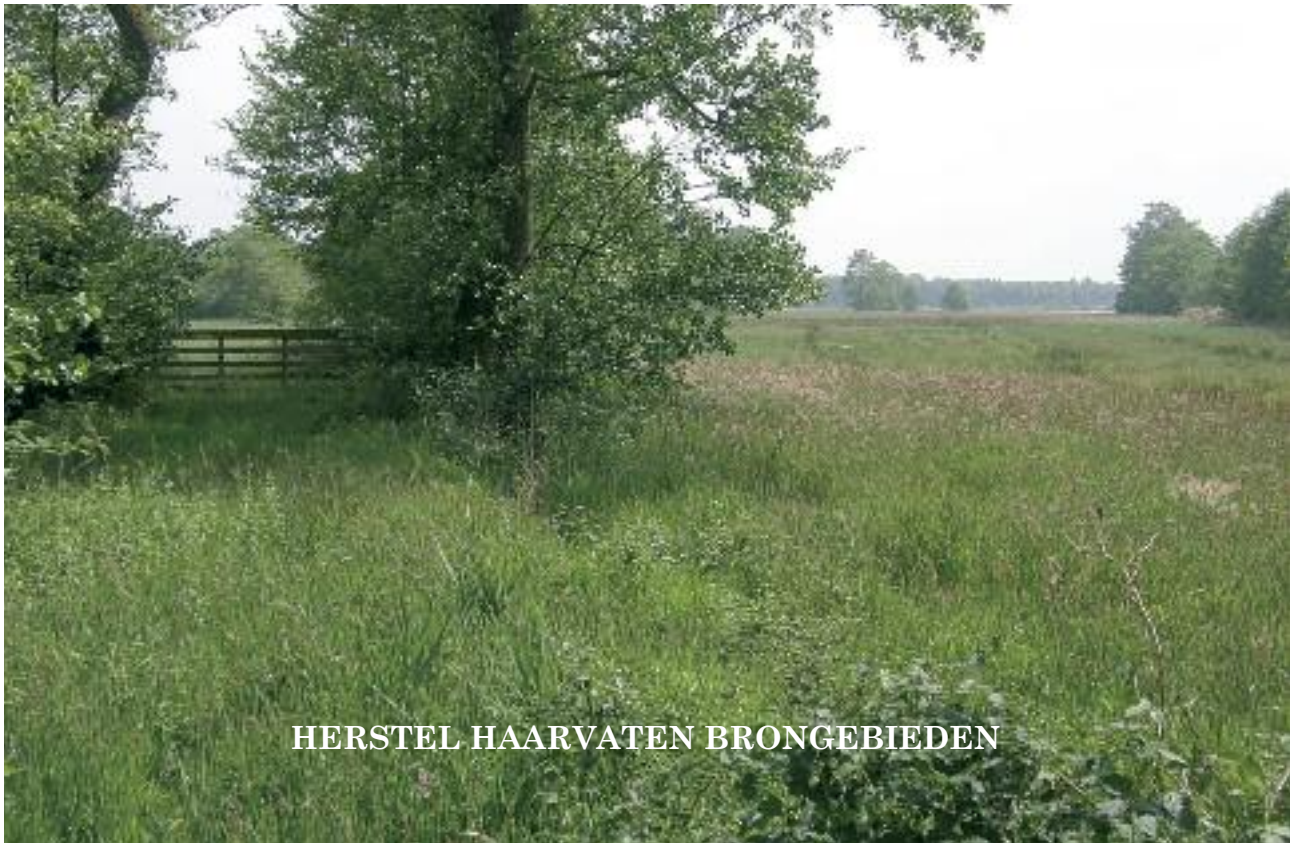
- Herstel van de hydrologische relaties in dit gebied (voeding lager gelegen beekdal met kwelwater);
- Verbetering omstandigheden voor schraalgraslanden in de beekdalen;
- Aaneenschakeling van de hoog-gelegen natuurgebieden Havelte-Oost (Ootmaanlanden) en het Dwingelderveld met het lagere en natte beekdal.

ANSER HOOILANDEN

C. Herstel haarvaten brongebieden

In de bovenlopen van de beekdalen in Zuidwest-Drenthe zijn de haarvaten op veel plaatsen verdwenen of afgekoppeld. Voorbeelden hiervan zijn de verdwenen zijtakken van de Beiler- en Westerborker Stroom, het Oude Diep en de Reest (Boven- en Beneden Egge). De Elperstroom (N2000-gebied), bijvoorbeeld, mondt als oorspronkelijke bovenloop van de Westerborkerstroom uit in het Oranjekanaal. In droge tijden worden de huidige beeklopen gevoed met gebiedsvreemd IJsselmeerwater uit de Drentse kanalen of verdrogen ze, zoals in het geval van De Reest. Dit terwijl de oorspronkelijke brongebieden als de boswachterijen van Midden-Drenthe (voor Oude Vaart), het Scharreveld en het Mantingerveld (voor Oude Diep) en Beneden Egge (Reest) veel potentie hebben om ook in droge perioden de beken te voorzien van schoon gebiedseigen water. Bovendien vermindert hiermee ook voor de omgeving de afhankelijkheid van de aanvoer van gebiedsvreemd IJsselmeerwater.

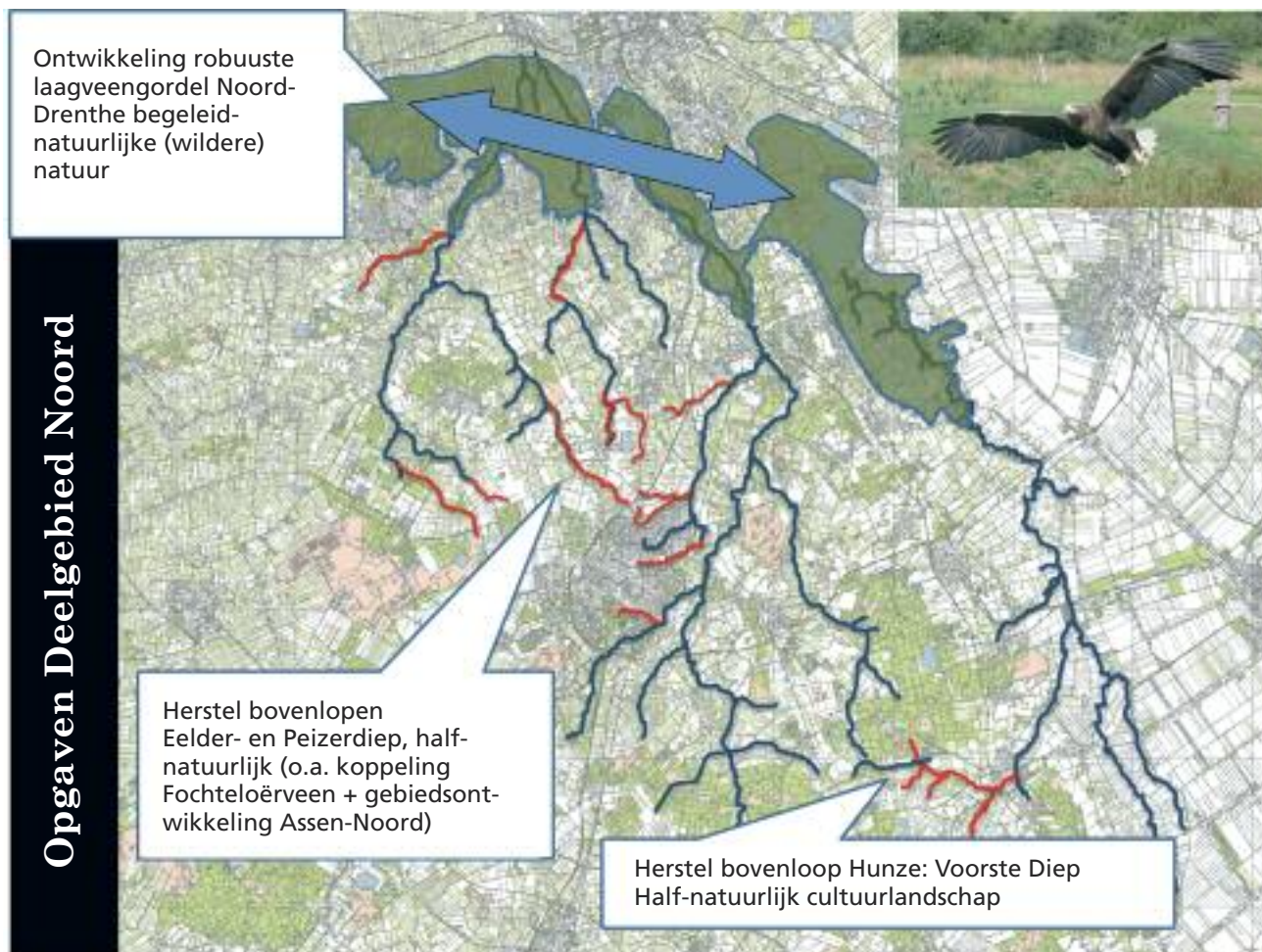

7.2 NATUURPERSPECTIEF NOORD-DRENTHE

De gevarieerde ondergrond heeft in Noord-Drenthe een aantal prachtige beekdalen opgeleverd, waaronder het vijfsterrenlandschap van de Drentse Aa. Alle Noord-Drentse beken stromen vanaf het hooggelegen Drents Plateau naar het noorden om via het kanalenstelsel van Groningen en het Reitdiep in zee uit te monden. De aansluiting tussen natuurgebieden en beekdalen is in Noord-Drenthe beter dan in Zuidwest-Drenthe, maar ook hier liggen nog belangrijke verbeterpunten.

De natuurorganisaties zien in dit deelgebied drie hoofdoopgaven:

- A. Ontwikkeling robuuste laagveengordel Noord-Drenthe (begeleid-natuurlijk);
- B. Herstel bovenlopen Eelder- en Peizerdiep (half-natuurlijk);
- C. Herstel bovenloop Hunze: Voorste Diep (half-natuurlijk).

A. Laagveengordel Noord-Drenthe

In het verlengde van de natuurontwikkeling in het waterbergingsgebied Eelder- en Peizermeden en het Hunzedal ligt de nationale opgave, de Noordelijke Natte As te realiseren. Hierbij worden de lage, natte gebieden in Noord-Nederland met onder andere het Leekstermeer, Paterswoldsemeer en het Zuidlaardermeergebied aan elkaar gekoppeld tot een robuuste laagveengordel. Dit biedt goede kansen om in dit deel van Drenthe, op steenworpafstand van de steden Groningen en Assen, een groot aaneengesloten begeleid-natuurlijk laagveengebied te herstellen.

De wilde natuur kan in de benedenloop van de Noord-Drentse beken haar gang gaan. De kans is groot dat bijzondere soorten, als de visarend of lepelaars, tot vlak bij de stad te zien zullen zijn.

B. Herstel bovenloop Eelder- en Peizerdiep

Voor variatie in leefgebieden zijn ecologische verbindingen tussen de hoger gelegen, droge delen en de natte laagten nodig. Beekdalen hebben hierin van nature een verbindende functie. Voor vismigratie in de beek is het van belang dat barrières worden weggenomen en het hele systeem van zee tot bovenloop met elkaar verbonden is. Waar momenteel vooral wordt geïnvesteerd in de benedenloop van het Eelder- en Peizerdiep, is voor de toekomst herstel van de natuurwaarde van de bovenlopen aan snee. Herstel van de verbinding van het beekstelsel met oorspronkelijke brongebieden als het Fochteloërveen is hierbij een concrete opgave.

Gelet op de cultuurhistorische waarden wordt ingezet op een cultuurnatuurlijke ontwikkeling bij herstel van de bovenlopen van het Eelder- en Peizerdiep. Om de relatie met het brongebied te herstellen, is de koppeling tussen het Peizerdiep en het Fochteloërveen van belang.

C. Herstel bovenloop Hunze

Het Voorste en Achterste Diep komen ter hoogte van Gasselternijveen samen in de Hunze. Het Hunzedal ontwikkelt zich tot een grootschalig begeleid-natuurlijk beekdal. Koppeling aan de laagveengordel in Noord-Drenthe ligt voor de hand. Gradiënten tussen Hondsrug en Hunzedal resulteren in kwelstromen en goede uitgangspunten voor een hoge biodiversiteit. Natuurlijke gradiënten tussen natuurgebieden op de Hondsrug en die in het beekdal van de Hunze moeten dan wel worden beschermd. Concrete locaties hiervoor liggen ten zuiden van Zuidlaren, ten noorden van Gieten en ter hoogte van het Drouwenerzand. Bij het Drouwenerzand leidt een koppeling met Voorste Diep tot een gradiënt met veel hoogteverschil. Het Voorste Diep ontspringt bovenop het Drents Plateau en doorsnijdt de Hondsrug ter hoogte van Borger. Gelet op de karakteristieken van deze omgeving, wordt bij de ontwikkeling van deze bovenloop van de Hunze ingezet op versterking van een half-natuurlijk cultuurlandschap.

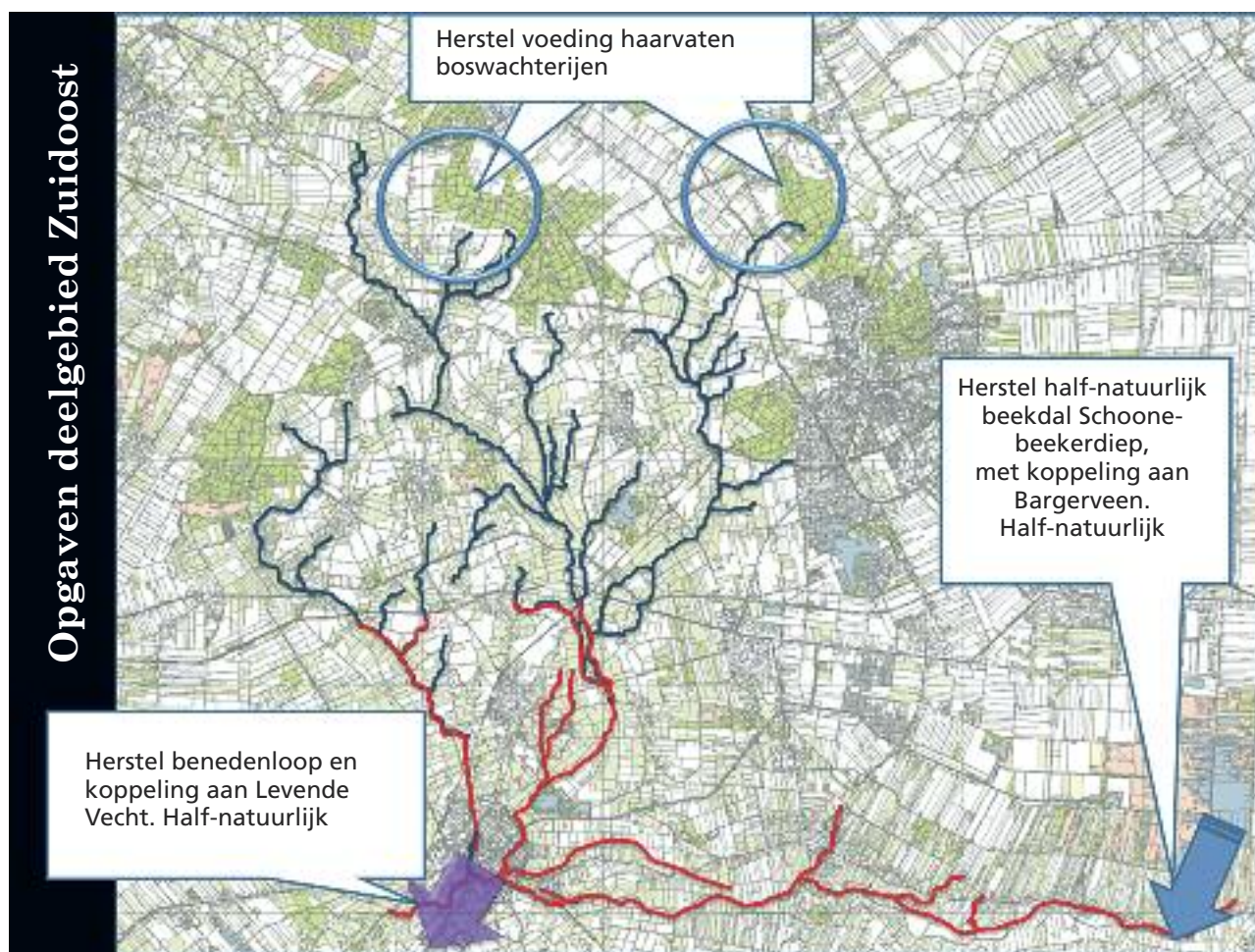

7.3 NATUURPERSPECTIEF ZUIDOOST-DRENTHE

Het beekdal van het Loo- en Drostendiep en het Schoonebeekerdiep zijn bovenlopen van het Vechtdalsysteem (Overijssel). Het oorspronkelijke beekdal van het Loo- en Drostendiep wordt abrupt doorsneden door de verlengde Hoogeveense Vaart. Alleen de bovenloop van het beekdal is nu onderdeel van de EHS. Daarmee is de natuurlijke verbinding met het Vechtdal zoekgeraakt.

Rond Coevorden komen de beeksystemen vanuit het noorden en het oosten bij elkaar om vervolgens door te stromen richting Vechtdal. Coevorden ligt dus op een (strategisch) kruispunt van beken. In situaties met heel veel neerslag geeft dit problemen (wateroverlast). Voor dit gebied zien de natuurorganisaties de volgende hoofdpunten:

- A. Herstel voeding haarvaten in boswachterijen;
- B. Koppeling Drentse beekdalen aan de 'Levende Vecht';
- C. Herstel beekdal Schoonebeekerdiep in combinatie met het Bargerveen.

A. Herstel voeding haarvaten boswachterijen

Ter versterking van de biodiversiteit zal in Zuidoostrivierengebied ingezet moeten worden op het verbeteren van de haarvaten van de beken in de boswachterijen op de hoge rug Schoonloo – Sleen en de Hondsrug.

De boswachterijen Sleenerzand en Odoorn kunnen zich hierbij ontwikkelen als een samenhangend begeleid-natuurlijk gebied, dat in verbinding staat met de boswachterijen van Midden-Drenthe.

Door herstel van het natuurlijke waterregime in deze boswachterijen kan bovendien worden gezorgd voor een betere voeding van de bovenlopen van het Loo- en Drostendiep.

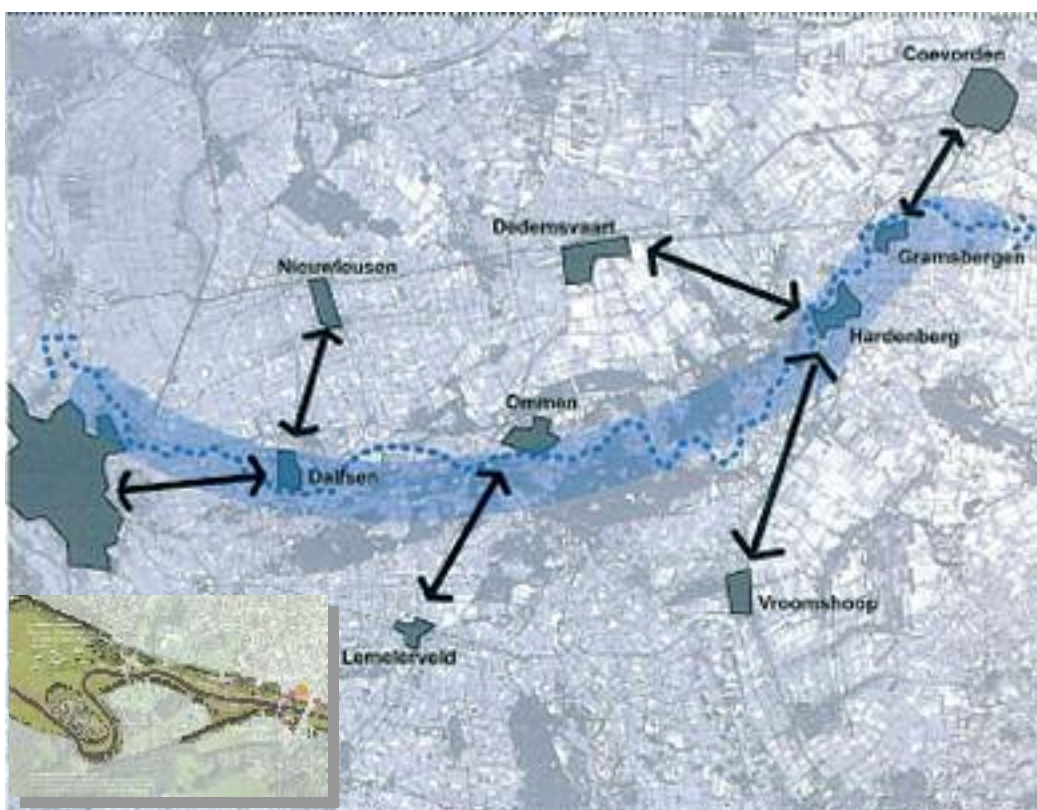

B. Herstel benedenloop en koppeling aan 'Levende Vecht'

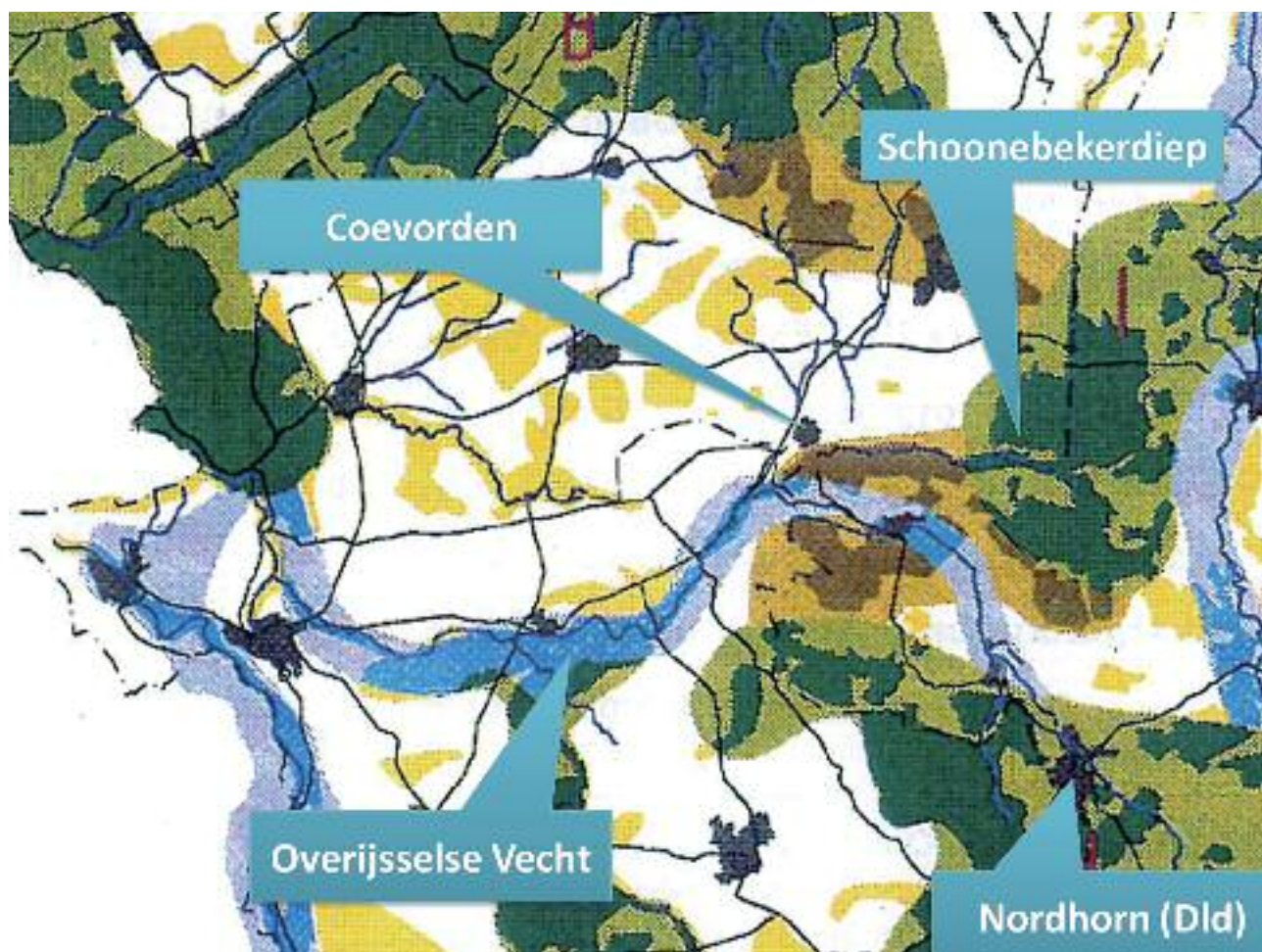
Gelet op de rol die beeksystemen kunnen vervullen als migratieroute, is herstel van de relatie tussen bovenloop en benedenloop van groot belang. Gezien de gebiedskarakteristiek ligt hierbij herstel van een half-natuurlijk beekdallandschap voor de hand. Hierdoor ontstaat een migratieroute die Drenthe verbindt met het Overijsselse Vechtdal. Hier vindt onder andere natuurontwikkeling en beekherstel plaats in het kader van het programma 'Levende Vecht'.

Coevorden is kwetsbaar voor wateroverlast. Het WB 21-principe 'vasthouden, bergen en dan pas afvoeren' kan deze kwetsbaarheid verminderen. Concreet betekent dit dat water vertraagd moet worden afgevoerd door het water in de bovenstroomse delen van de beken vast te houden (vertraagde afvoer, infiltratie) en in de beekdalen te bergen. Dit betekent dat de inrichting in deze beekdalen peilfluctuaties moeten kunnen verdragen.

Missing link: Vechtdal en beekstelsels Coevorden

Bron: Levende Vecht,
Atelier Overijssel,
werkplaats voor
ruimtelijke kwaliteit

C. Herstel beekdal Schoonebeekerdiep i.c.m. Bargerveen

Het Schoonebeekerdiep is van oudsher een karakteristieke Drentse laaglandbeek. Deze beek werd op de flanken gevoed door het grote veengebied in Zuidoost-Drenthe en Duitsland. Het Bargerveen is hiervan in Nederland het enige stuk dat nog resteert.

Het Schoonebeekerdiep ligt vlakbij de zuidelijk gelegen grens met Duitsland en stroomt vanuit het oosten richting Coevorden. Hydrologische relaties tussen hoogveen(restanten) in de bovenloop en het Vechtdal kunnen worden hersteld in het beekdal van het Schoonebeekerdiep. Daarbij fungeert de beek tegelijkertijd als een belangrijke migratieroute tussen het Vechtdal en de oorspronkelijke brongebieden (Bargerveen en het Duitse Naturpark Moor). Gezien de karakteristiek van het Schoonebeekerdiep ligt een versterking van het halfnatuurlijke beekdallandschap het meest voor de hand.

7.4 BOVENREGIONAAL NATUURPERSPECTIEF

Op bovenregionaal niveau zien de natuurbeschermingsorganisaties de volgende hoofdpogaven:

- A. Bovenregionale verbinding van begeleid-natuurlijke (wilde) natuur dwars over het Drents Plateau van Zuidwest-Drenthe via de boswachterijen van Midden-Drenthe over de Hondsrug naar het Hunzedal;
- B. Herstel van de natuurlijke watersystemen. Dit gaat vooral om opgaven die te maken hebben met de oorspronkelijke voedingsgebieden voor de beken: het blauwe hart van Drenthe;
- C. Verbindingsschakel beken naar omliggende regio's: Drenthe geeft!

A. Bovenregionale begeleid-natuurlijke verbinding

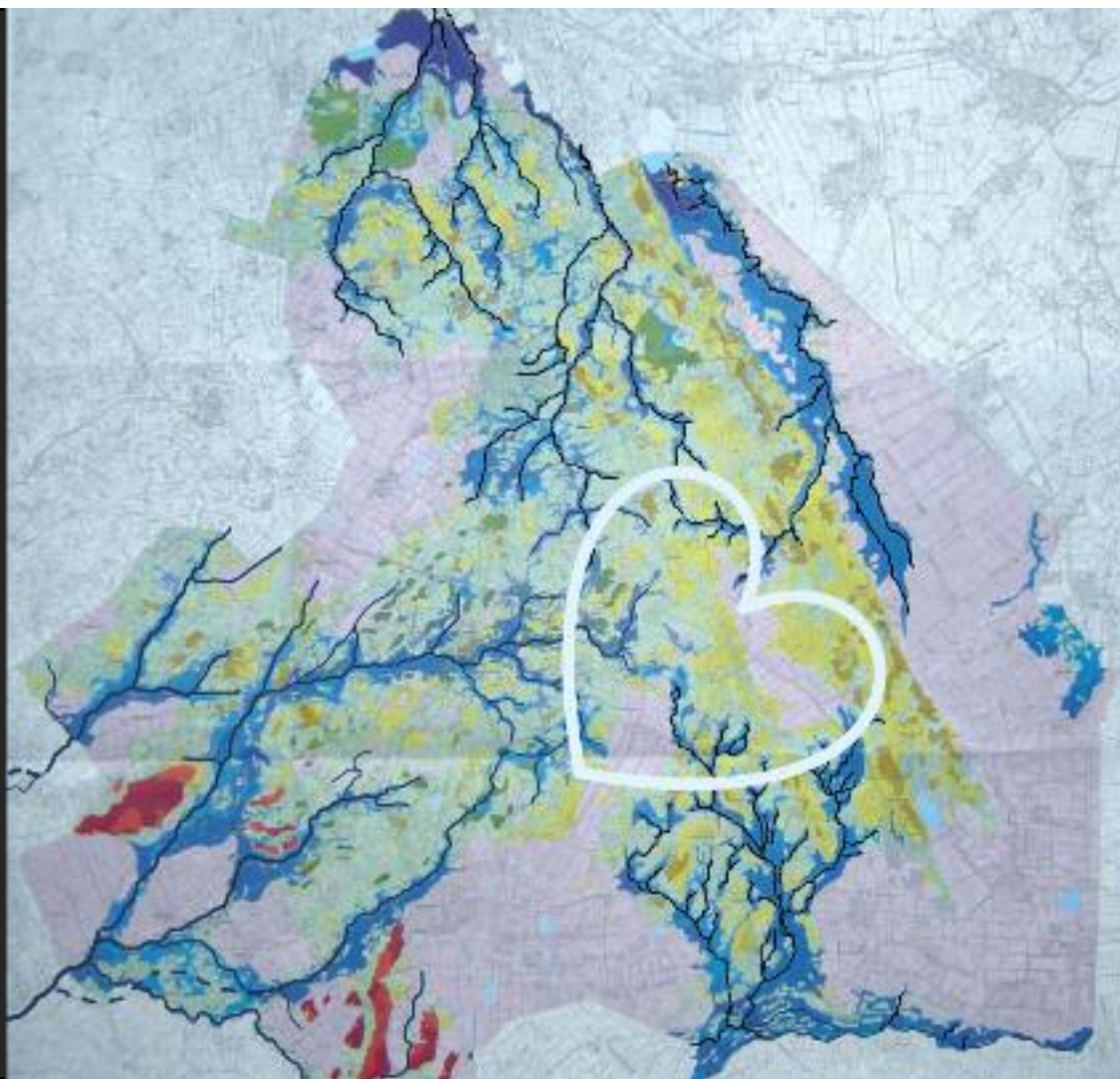
Voor het behoud van biodiversiteit in Nederland zijn werkelijk grote aaneengesloten gebieden nodig. In Drenthe liggen hiervoor veel kansen, vanwege de nabije ligging van verschillende middelgrote natuurgebieden. Het gaat dan om een verbinding tussen De Weerribben, Het Drents-Friese Wold, Het Hijkerveld, de boswachterijen van Midden-Drenthe, de boswachterij Gieten-Borger en het Hunzedal.

De basis van Drenthe blijft in dit geval het karakteristieke halfnatuurlijke cultuurlandschap. Maar in aanvulling daarop ontwikkelt zich in de grote robuuste gebieden een wildere natuur. Hierin krijgen natuurlijke abiotische en biotische processen meer ruimte en grijpt de mens minder in met beheer. Dit levert op termijn dier- en plantensoorten op die al langer verdwenen zijn uit Drenthe. De biodiversiteit wordt daarmee gaandeweg weer op onderdelen hersteld.

B. Hydrologisch herstel: het blauwe hart

Het hoogst gelegen brongebied in Drenthe ligt globaal in de driehoek Nieuw Balinge – Schoonloo - Odoorn. Onder deze driehoek ligt in feite de grondwaterbel die de bovenlopen en middenlopen van de Drentse beken voedt met grondwater. Doordat het gebied ligt ingeklemd tussen enkele hogere ruggen, stagneerde de afvoer van overtollig water en is op verschillende plaatsen hoogveen ontstaan. **Er is nader onderzoek nodig om de strategische functie van dit brongebied beter te kunnen inschatten.** Wel is duidelijk dat de functie als brongebied en infiltratiegebied kan worden verbeterd. Herstel van de oorspronkelijke hogere waterpeilen en herstel van loofbos (minder verdamping dan naalddhout) zijn twee concrete opgaven. Er is bij natuurontwikkeling tot op heden weinig aandacht geweest voor dit brongebied. Het zoveel mogelijk (er is geen hoogveen meer) herstellen van de oorspronkelijke hydrologische situatie komt ten goede aan alle drie hiervoor beschreven beeksystemen in de deelgebieden.

Blauwe hart van Drenthe

C. Verbindingen met omliggende regio's: Drenthe geeft

De grotere aaneengesloten kerngebieden in Drenthe kunnen veel meer dan nu het geval is, worden verbonden met de natuurgebieden in de omliggende provincies en Duitsland. Beken zijn daarin de belangrijke schakels en dragers voor verbindingen. Drenthe kan dan ook als voedingsgebied (dier- en plantensoorten) dienen voor haar omgeving. Het Drents Plateau fungeert hierbij als een hoger gelegen bron gebied van soorten ten behoeve van (inter)nationale biodiversiteit. De drie deelsystemen Zuidwest, Noord en Zuidoost verbinden zich elk met de respectievelijke regio's via de beekdalen. Daarnaast is er ook een droge verbinding van belang tussen de Sallandse-Heuvelrug en het Drents Plateau.

8. INTEGRAL KANSEN

De geschetste ontwikkelingen en opgaven zijn gebaseerd op het streven naar versterking van de natuur in Drenthe. Tegelijkertijd zijn er verschillende kansen aan te wijzen waar de natuurbelangen en de belangen van andere sectoren overeen komen. Voorbeelden daarvan zijn:

Water en klimaatopgave

De voorgestelde maatregelen passen uitstekend in WB 21, de KRW en de klimaatopgave. Herstel van de bronfunctie van het Hart van Drenthe bevordert de waterconservering. Dit is ook voor de waterwinning en de landbouw aantrekkelijk, niet alleen in Drenthe maar in heel Noord-Nederland.

Door het optreden van zoute kwel zal er in de kustprovincies een sterkere behoefte komen aan zoet water vanaf het Drents Plateau. Herstel van het Drentse watersysteem maakt het Noorden klimaatbestendiger.

Recreatie en toerisme

Met de voorgestelde ontwikkelingen ontstaat een groot aaneengesloten natuurgebied met voor Drenthe volstrekt nieuwe (wilde) natuur.

Landschap en cultuurhistorie

Hoewel landschap en cultuurhistorie niet zijn uitgewerkt in deze natuurvisie zijn er uiteraard veel raakvlakken met deze visie. Biodiversiteit, een aantrekkelijk landschap en cultuurhistorie gaan heel goed samen.

Stedelijke ontwikkeling

Onder andere Emmen, Groningen en Meppel krijgen met de beoogde ontwikkeling natuurgebieden van formaat in de achtertuin. Groen in en om de stad en de ontwikkeling van groene woonmilieus draagt bij aan de aantrekkelijkheid van het woonklimaat.

Landbouw

Mogelijk liggen er kansen voor verbreding van de landbouw in de halfnatuurlijke landschappen. Uitstel van droogtestress door waterconservering is ook voor de landbouw van groot belang.

Colofon

Uitgave: Milieufederatie Drenthe, Het Drentse Landschap,
Natuurmonumenten regio Groningen, Friesland en Drenthe,
Staatsbosbeheer regio Noord

Productie: Comm'Art, Assen

Foto's: Biofaan, Drents Landschap, G. Elzinga,
Gemeente Borger-Odoorn, Gemeente Noordenveld,
A. Henckel, A. Kerssies, W. Kolvoort, P. Paris, F. Vera

Deelnemers projectgroep natuurorganisaties

- Nico Altena, Natuurmonumenten
- Teddy Bezuijen, Stichting Het Drentse Landschap
- Eric van der Bilt, Stichting Het Drentse Landschap
- Herman Brink, Staatsbosbeheer
- Pim Brocades Zaalberg, Milieufederatie Drenthe
- Reinder Hoekstra, Milieufederatie Drenthe
- Bernie Jenster, Staatsbosbeheer
- Albert Kerssies, Natuurmonumenten
- Henk Post, Staatsbosbeheer

Ondersteund door:

- Gertjan Elzinga, Elzinga & Oterdoom Procesmanagement
- Titian Oterdoom, Elzinga & Oterdoom Procesmanagement

Assen, mei 2009

